

Professional judgment, een vaag begrip

In zijn proefschrift over het beoordelen van processen stelt Hans Verkruijsse het begrip professional judgment aan de orde. Wat houdt het in, welke criteria gelden hier? Bestaat het in de praktijk wel of is er alleen 'judgment door professionals'?

WILLIAM ROTHUIZEN

de **Openbaar**
accountant

Accountants beroepen zich graag op hun eigen professional judgment. Het begrip leeft als een vanzelfsprekendheid, als een stelligheid waarover niet hoeft te worden gediscussieerd. "Ik heb het van een andere kant benaderd", zegt Verkruijsse. "Als je dat begrip professional judgment door de jaren heen zo vaak hebt horen gebruiken, krijg je het idee dat het waarschijnlijk uitdrukt hoe wij, als accountantsberoep, denken over een element in de beoordeling. Jarenlang heb ik administratieve organisatie gedoceerd. Je weet dat je allemaal dezelfde boeken gebruikt, dat je allemaal



FOTO'S: SIMONE VAN ES

Hans Verkruijsse:
"Het maatschappelijk
verkeer vraagt ons om
in control statements.
Prima, maar laten we dan
eerst zorgen dat er snel
duidelijke criteria komen."

‘Als de ene accountant zegt dat het goed is, terwijl een andere kan zeggen dat het niet deugt, opent dat de mogelijkheid tot opinion shopping.’

hetzelfde leert en dat er een landelijk examen voor bestaat. Dan zou je dus ook mogen verwachten dat iedereen op dezelfde manier te werk gaat en dat dat het professional judgment inhoudt.”

Vaak wordt het begrip persoonlijk gebruikt, in de zin mijn professional judgment. “Ik heb onderscheid willen maken tussen professional judgment en judgment van een professional. Spreekt een accountant van mijn professional judgment, laten we er dan helder over zijn en duidelijk zeggen dat het kan verschillen met dat van anderen. Maar dan moet het maatschappelijk verkeer wel begrijpen dat het om de persoonlijke mening van de betrokken accountant gaat. Zelf heb ik gekozen voor het professional judgment, dus voor het judgment van de professe. Bestaat dat? Voor het promotieonderzoek, waaraan een aantal accountants heeft deelgenomen, heb ik een onderwerp gekozen dat iedere accountant tegenkomt, namelijk personeelszaken. Als proces wordt dat in de opleiding met redelijke diepgang behandeld. Maar uit het onderzoek bleken de verschillen in beoordeling zodanig, dat ik niet heb kunnen aantonen dat er een eensluidend professional judgment bestaat. Althans, niet in die zin zoals ik dat heb geïnterpreteerd, als zijnde een zekere consensus tussen beroepsgenoten.”

Heeft die uitkomst u verrast?
“Nee, eerlijk gezegd niet. Maar echt zorgwekkend vind ik het als het gaat over al die processen die we beoordelen voor een in control statement. Want daar ga je de mist in. De ene accountant zal zeggen dat het volgens zijn professional judgment goed is, terwijl een andere kan zeggen dat het volgens zijn professional judgment niet deugt. Dat doet het

‘De echte professional weet zijn professional judgment onder woorden te brengen en te documenteren.’

beroep geen goed, lijkt me. Want dat opent de mogelijkheid dat een cliënt aan opinion shopping gaat doen en de opdracht geeft aan een accountant die zegt dat het wel goed is.”

In uw proefschrift bepleit u het transparant maken van de werkzaamheden van de accountant. Het professional judgment zit daarbij in de weg omdat er geen normstelling in zit.

“Dat is waar. Het begrip professional judgment is moeilijk af te bakenen. Om daar toch iets aan te doen introduceer ik in mijn proefschrift* het begrip prototypisch model. Dat is wat een accountant in zijn leven opbouwt. Dat model kun je op een gegeven moment uit de mensen halen. Als je hun vraagt over bepaalde zaken een mening te geven, kun je daar de prototypische kenmerken in herkennen. Ook processen vertonen zulke kenmerken. Als een proces daaraan voldoet, kun je het goed of slecht of ‘voor verbetering vatbaar’ noemen. Als je die kenmerken eenmaal hebt gedefinieerd zouden veel meer accountants daarop kunnen terugrijpen. Zo heeft de accountant houvast, een anker. Dat heeft hij bij het beoordelen van processen nu niet.”

Wanneer het professional judgment scherper wordt gedefinieerd en afgebakend, gaat het dan in de richting van een kookboek?

“Nee. Het zou een soort kookboek worden wanneer je gaat voorschrijven hoe de accountant ten aanzien van een bepaald proces stap voor stap te werk moet gaan. Het komt hierop neer: iemand heeft een proces lopen, de accountant gaat alleen maar kijken of dat proces op de een of andere manier aansluit bij het prototypische model dat hij voor zichzelf heeft opgebouwd. Als accountant heb je veel moeten leren en in de loop der jaren heb je veel gezien. Als basis voor een professional judgment heb je patronen opgebouwd die je in



belangrijke mate met andere accountants deelt. Je hebt immers dezelfde opleiding gevolgd. Alleen, de een komt die patronen in de praktijk vaker tegen dan de ander. Maar het kan niet zo zijn, wat ik in mijn proefschrift ook zeg, dat als je zeven smaken hebt, van zeer slecht tot zeer goed, er casussen zijn waar accountants zes verschillende antwoorden geven. Dan zit je buiten de grenzen van professional judgment, vind ik. Het zal wel judgment zijn, maar dat is dan een judgment van een professional. Maar dan wil ik het niet zien als een judgment dat je kunt toerekenen aan het beroep.”

Wanneer wel?

“Er is één heel korte definitie van controleren: toetsen aan een norm. Zonder normen kunnen we niet controleren. Het maatschappelijk verkeer vraagt ons om van een onderneming te beoordelen of die in control is. Prima, maar laten we dan eerst zorgen dat er snel duidelijke criteria komen. En laten we bedenken dat wie in control statements wil afgeven zich op specialistisch terrein gaat begeven. Daarom bepleit ik in mijn proefschrift een speciaal daarop gerichte opleiding in de vorm van een permanente educatie. En bedenk ook: de toezichthouders kijken over je schouder mee. Als je als accountant zegt dat een systeem volgens jouw professional judgment in orde is, en de toezichthouder vindt van niet, dan kun je moeilijk zeggen dat dat dan jammer is voor die toezichthouder. De echte professional weet zijn professional judgment onder woorden te brengen en te documenteren.” ■

Noot

* Hans Verkruisje, Beoordeling van processen - professional judgment of judgment van een professional, Universitaire Pers Maastricht, 2005.